

APSTIPRINU

Latgales industriālā tehnikuma
direktore I. Ostrovska

2022.gada 30.novembrī

Instrukcija ievadapmācībā Nr.1

Saturs

1. Ievads	3
2. Vispārīgā informācija par uzņēmumu un uzņēmējdarbību	3
3. Ievadapmācība	3
4. Darba koplīgums	3
5. Darba līgums	4
6. Darba un atpūtas laiks	5
7. Jauniešu un sieviešu darba aizsardzība	6
8. Darba aizsardzība, Darba aizsardzība likums un citi normatīvie akti	7
9. Darba aizsardzības uzraudzība un kontrole	10
10. Nelaimes gadījumu izmeklēšana un uzskaitē	10
11. Atbildība par darba aizsardzības prasību neievērošanu	11
12. Veselībai bīstamie un kaitīgie darba vides riska faktori	11
13. Kolektīvās un individuālās aizsardzības līdzekļi, drošības zīmes	13
14. Vispārējās darba higiēnas prasības	16
15. Vispārīgas prasības nodarbināto rīcībai	17
16. Iekārtu lietošana	20
17. Ķīmisko vielu un produktu lietošana	21
18. Obligāto veselības pārbažu nodrošināšana	22
19. Ugunsdrošības prasības	22
20. Darbinieku rīcība avārijas un citos ārkārtējos gadījumos	22
21. Darbinieku rīcība, ja ir noticis nelaimes gadījums vai saslimšana	23
1. Pielikums	
„Smaguma pārnēsāšanas vai pārvietošanas normas sievietēm un jauniešiem”	24
2. Pielikums	
„Darba vietās lietojamās drošības zīmes”. SIGNĀLKRĀSOJUMA NOZĪME.	25

1. Ievads

1.1. Ievadapmācība – visu nodarbināto pirmais darba aizsardzības vispārējais apmācību veids.

1.2. Ievadapmācībā nodarbināto iepazīstina ar darba organizācijas un darba aizsardzības pamatprincipiem, vispārīgiem jautājumiem par uzņēmumu un uzņēmējdarbību.

2. Vispārīgā informācija par uzņēmumu un uzņēmējdarbību

2.1. Nodarbināto iepazīstina ar vispārīgo informāciju par uzņēmumu un uzņēmējdarbības raksturojumu.

3. Ievadapmācība

3.1. Iepazīstinot nodarbināto ar uzņēmuma darba kārtības noteikumiem, vienlaicīgi veic ievadapmācību atbilstoši šās instrukcijas saturam pret parakstu ievadapmācības reģistrācijas žurnālā.

4. Darba koplīgums

4.1. Darba koplīgumā puses vienojas par noteikumiem, kas regulē darba tiesisko attiecību saturu, it īpaši darba samaksas un darba aizsardzības organizāciju, darba tiesisko attiecību nodibināšanu un izbeigšanu, nodarbināto kvalifikācijas celšanu, kā arī darba kārtības, nodarbināto sociālās aizsardzības un citus ar darba tiesiskajām attiecībām saistītus jautājumus, un nosaka savstarpējās tiesības un pienākumus.

4.2. Bez īpašas norunas darba koplīguma puses:

1) darba koplīguma spēkā esamības laikā atturas no pasākumiem, kas vērsti uz vienpusēju tā noteikumu grozīšanu, ja normatīvajos aktos vai darba koplīgumā nav noteikts citādi;

2) gādā, lai darba koplīguma noteikumus ievērotu un pildītu gan darba devējs, gan nodarbinātie.

4.3. Darba koplīgums slēdzams rakstveidā.

4.4. Darba koplīgumu uzņēmumā slēdz darba devējs un nodarbināto arodbiedrība vai nodarbināto pilnvaroti pārstāvji, ja nodarbinātie nav apvienojušies arodbiedrībā.

4.5. Darba koplīgumu noslēdz uz noteiktu laiku vai uz noteikta darba izpildīšanas laiku. Darba koplīgums stājas spēkā tā noslēgšanas dienā, ja šajā koplīgumā nav noteikts cits spēkā stāšanās laiks. Ja darba koplīgumā nav norādīts spēkā esamības laiks, šis koplīgums uzskatāms par noslēgtu uz vienu gadu.

4.6. Darba koplīgums ir saistošs pusēm, un tā noteikumi attiecas uz visiem nodarbinātajiem, kas tiek nodarbināti pie attiecīgā darba devēja vai attiecīgajā viņa uzņēmumā, ja darba koplīgumā nav noteikts citādi. Tam, vai darba tiesiskās attiecības ar nodarbināto nodibinātas pirms vai pēc darba koplīguma spēkā stāšanās, nav nozīmes.

4.7. Darba līgumā nodarbinātais un darba devējs var atkāpties no darba koplīguma noteikumiem tikai tad, ja attiecīgie darba līguma noteikumi nodarbinātajiem ir labvēlīgāki.

4.8. Darba koplīgumu noslēgt ierosina nodarbināto pārstāvji, darba devējs nav tiesīgs atteikties no sarunām par darba koplīguma slēgšanu.

4.9. Darba koplīguma noslēgšanai puses rīko sarunas, vienojoties par darba koplīguma projekta izstrādāšanas un apspriešanas kārtību.

4.10. Ikvienam nodarbinātajam ir tiesības rakstveidā iesniegt darba koplīguma pusēm savus priekšlikumus attiecībā uz darba koplīguma projektu.

4.11. Uzņēmumā noslēgtā darba koplīguma spēkā esamībai nepieciešama tā apstiprināšana nodarbināto kopsapulcē (konferencē).

4.12. Darba koplīgumu ar klātesošo vienkāršu balsu vairākumu apstiprina nodarbināto kopsapulcē, kurā piedalās vismaz puse no attiecīgā uzņēmuma nodarbinātajiem.

4.13. Darba koplīguma noteikumus tā spēkā esamības laikā puses groza šajā koplīgumā noteiktajā kārtībā, ja šāda kārtība nav noteikta, to dara šā Dabā likuma 21.pantā paredzētajā kārtībā.

4.14. Darba devēja pienākums ir iepazīstināt visus nodarbinātos ar darba koplīgumu ne vēlāk kā viena mēneša laikā pēc tā apstiprināšanas vai darba koplīguma noteikumu grozīšanas.

4.15. Darba devēja pienākums ir gādāt par to, lai darba koplīguma teksts būtu pieejams ikvienam nodarbinātajam.

5. Darba līgums

5.1. Darba devējs un nodarbinātais savstarpējās darba tiesiskās attiecības nodibina ar darba līgumu.

5.2. Ar darba līgumu nodarbinātais uzņemas veikt noteiktu darbu, pakļaujoties noteiktai darba kārtībai un darba devēja rīkojumiem, bet darba devējs — maksāt nolīgto darba samaksu un nodrošināt taisnīgus, drošus un veselībai nekaitīgus darba apstākļus.

5.3. Darba intervija ir darba devēja sagatavota mutvārdu vai rakstveida aptauja pretendenta piemērotības novērtēšanai.

5.4. Darba devējam ir pienākums iepazīstināt pretendentu ar uzņēmumā spēkā esošo darba koplīgumu un darba kārtības noteikumiem, kā arī sniegt citu informāciju, kam ir būtiska nozīme darba līguma noslēgšanā.

5.5. Pretendentam ir pienākums sniegt informāciju darba devējam par savu veselības stāvokli un profesionālo sagatavotību, ciktāl tai ir būtiska nozīme darba līguma noslēgšanā un paredzētā darba veikšanā.

5.6. Ja, dibinot darba tiesiskās attiecības, darba devējs pārkāpis atšķirīgas attieksmes aizliegumu, pretendentam ir tiesības prasīt atbilstošu atlīdzību. Strīda gadījumā atlīdzības apmēru nosaka tiesa pēc sava ieskata.

5.7. Darba līgums uzskatāms par noslēgtu ar brīdi, kad nodarbinātais un darba devējs ir vienojušies par veicamo darbu un darba samaksu, kā arī nodarbinātā turpmāku pakļaušanos noteiktai darba kārtībai un darba devēja rīkojumiem.

5.8. Darba līgumu slēdz uz nenoteiktu laiku¹, izņemot Darba likuma 44.pantā noteiktos gadījumus.

5.9. Darba devējs var pieprasīt, lai pretendents veic veselības pārbaudi, kas ļautu pārliecināties par viņa piemērotību paredzētā darba veikšanai ².

5.10. Noslēdzot darba līgumu, var noteikt pārbaudi, lai noskaidrotu, vai nodarbinātais atbilst viņam uzticētā darba veikšanai. Ja pārbaudes noteikšana nav norādīta darba līgumā, tas uzskatāms par noslēgtu bez pārbaudes. Pārbaudi nenosaka personām, kuras ir jaunākas par 18 gadiem.

6. Darba laiks un atpūtas laiks

6.1. Darba laiks Darba likuma izpratnē ir laikposms no darba sākuma līdz beigām, kura ietvaros nodarbinātais veic darbu un atrodas darba devēja rīcībā, izņemot pārtraukumus darbā.

6.2. Darba laika sākumu un beigas nosaka darba kārtības noteikumos, maiņu grafikos vai darba līgumā.

6.3. Nodarbinātā normālais dienas darba laiks nedrīkst pārsniegt astoņas stundas, bet normālais nedēļas darba laiks — 40 stundas.

6.4. Nodarbinātajiem, kuri pakļauti īpašam riskam, normālais darba laiks nedrīkst pārsniegt septiņas stundas dienā un 35 stundas nedēļā, ja viņi šajā darbā ir nodarbināti ne mazāk kā 50 procentus no normālā dienas vai nedēļas darba laika.

6.5. Nodarbinātajiem ir noteikta piecu dienu darba nedēļa. Ja darba rakstura dēļ nevar noteikt piecu dienu darba nedēļu, darba devējs pēc konsultēšanās ar nodarbināto pārstāvjiem nosaka sešu dienu darba nedēļu ³.

6.6. Darba devējs pēc nodarbinātā pieprasījuma pārceļ viņu no normālā darba laika uz nepilnu darba laiku vai otrādi, ja uzņēmumā pastāv šāda iespēja.

¹ Darba līgumu uz noteiktu laiku var noslēgt, lai veiktu noteiktu īslaicīgu darbu, piemēram, sezonas rakstura darbu, ņemot vērā attiecīgās nodarbošanās raksturu vai arī attiecīgā darba pagaidu raksturu, gadījuma darbu, kas uzņēmumā parasti netiek veikts, noteiktu pagaidu darbu, kas saistīts ar uzņēmuma darbības apjoma īslaicīgu paplašināšanos vai ražošanas apjoma pieaugumu u.c.

Uz nodarbināto, ar kuru noslēgts darba līgums uz noteiktu laiku, attiecināmi tādi paši noteikumi kā uz nodarbināto, ar kuru noslēgts darba līgums uz nenoteiktu laiku.

² Izdevumus, kas saistīti ar pretendenta veselības pārbaudi, sedz darba devējs, izņemot gadījumu, kad pretendents darba intervijas laikā sniedzis darba devējam apzināti nepatiesu informāciju.

³ Ja noteikta sešu dienu darba nedēļa, dienas darba laika ilgums nedrīkst pārsniegt septiņas stundas.

6.7. Virsstundu darbs ir pieļaujams, ja nodarbinātais un darba devējs par to vienojušies rakstveidā, izņemot šādus gadījumus:

- 1) ja to prasa sabiedrības visneatliekamākās vajadzības;
- 2) lai novērstu nepārvaramas varas, nejauša notikuma vai citu ārkārtēju apstākļu izraisītas sekas, kas nelabvēlīgi ietekmē vai var ietekmēt parasto darba gaitu uzņēmumā;
- 3) steidzama, iepriekš neparedzēta darba pabeigšanai noteiktā laikā.

6.8. Nakts nodarbinātajiem ir tiesības veikt veselības pārbaudi, pirms viņš tiek nodarbināts nakts darbā, kā arī tiesības veikt turpmākas regulāras veselības pārbaudes ne retāk kā reizi divos gados, bet nodarbinātajam, kurš sasniedzis 50 gadu vecumu, — ne retāk kā reizi gadā. Izmaksas, kas saistītas ar šādām veselības pārbaudēm, sedz darba devējs.

6.9. Ja nepieciešams nodrošināt nepārtrauktu darba gaitu, darba devējs pēc konsultēšanās ar nodarbināto pārstāvjiem nosaka maiņu darbu. Šādos gadījumos maiņas ilgums nedrīkst pārsniegt attiecīgajai nodarbināto kategorijai noteikto normālo dienas darba laiku, aizliegts norīkot nodarbināto divās maiņās pēc kārtas.

6.10. Ja darba rakstura dēļ nav iespējams ievērot attiecīgajai nodarbināto kategorijai noteikto normālo dienas vai nedēļas darba laika ilgumu, darba devējs pēc konsultēšanās ar nodarbināto pārstāvjiem nosaka summēto darbu. Summētā darba laika ietvaros jebkurā gadījumā aizliegts nodarbināt darbinieku ilgāk par 24 stundām pēc kārtas un 56 stundām nedēļā.

6.11. Ikvienam nodarbinātajam ir tiesības uz pārtraukumu darbā, ja viņa dienas darba laiks ir ilgāks par sešām stundām un to neieskaita darba laikā ⁴.

7. Jauniešu un sieviešu darba aizsardzība

7.1. Personām, kuras ir jaunākas par 18 gadiem, tiek noteikta piecu dienu darba nedēļa, un pieņem darbā tikai pēc iepriekšējas medicīniskās apskates, un tām līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai ik gadu jāveic obligātā medicīniskā apskate.

7.2. Pusaudžus ⁵ nedrīkst nodarbināt ilgāk par septiņām stundām dienā un vairāk par 35 stundām nedēļā.

7.3. Aizliegts nodarbināt pusaudžus darbos īpašos apstākļos, kas saistīti ar paaugstinātu risku viņu drošībai, veselībai, tikumībai un attīstībai.

7.4. Aizliegts nodarbināt virsstundu darbā un nakts laikā personas, kuras ir jaunākas par 18 gadiem, grūtnieces un sievietes pēcdzemdību periodā līdz vienam gadam, bet, ja sieviete baro bērnu ar krūti, — visā barošanas laikā.

⁴ Darba devējs piešķir papildu pārtraukumu nodarbinātajiem, kuri pakļauti īpašam riskam. Pārtraukuma ilgumu nosaka darba devējs pēc konsultēšanās ar nodarbināto pārstāvjiem, un šie pārtraukumi ieskaitāmi darba laikā.

⁵ Pusaudzis šā likuma izpratnē ir persona vecumā no 15 līdz 18 gadiem, kura nav uzskatāma par bērnu šā panta pirmās daļas izpratnē.

7.5. Aizliegts pastāvīgā darbā nodarbināt bērnus ⁶.

7.6. Darba devējs nosaka nepilnu darba laiku, ja to pieprasa grūtniece, sieviete pēcdzemdību periodā līdz vienam gadam, bet, ja sieviete baro bērnu ar krūti, — visā barošanas laikā, kā arī nodarbinātais, kuram ir bērns līdz 14 gadu vecumam vai bērns invalīds līdz 16 gadu vecumam.

7.7. Nodarbinātajam, kuram ir bērns līdz pusotra gada vecumam, piešķir papildu pārtraukumus ⁷ bērna barošanai.

7.8. Ieteicams sievietēm un pusaudžiem ievērot smaguma pārnēsāšanas vai pārvietošanas normas (*sk. 1. pielikumu*).

8 . Darba aizsardzība, darba aizsardzība likums un citi normatīvie akti

8.1. Darba aizsardzības un iekšējās uzraudzības organizēšana uzņēmumā

8.1.1. Saskaņā ar Darba aizsardzības likuma prasībām, uzņēmumam ir jānodrošina nodarbināto veselībai nekaitīgus un drošus darba apstākļus.

8.1.2. Lai nodrošinātu darba aizsardzības noteikumu ievērošanu un izslēgtu nelaimes gadījumus, uzņēmumā norīko darba aizsardzības speciālistu, kā arī atbildīgās amatpersonas par darba aizsardzības organizāciju un noteikumu prasību ievērošanas kontroli:

- 1) uzņēmuma struktūrvienībās;
- 2) ugunsdrošībā;
- 3) elektrodrošībā;
- 4) bīstamās iekārtas lietošanā;
- 5) paaugstinātas bīstamības darbu veikšanā.

8.1.3. Darba devēja pienākums ir nodrošināt, lai darbus veiktu atbilstošas kvalifikācijas nodarbinātie un pastāvīgi sekot, lai uzņēmuma nodarbinātajiem, tai skaitā vadošajam personālam būtu ne tikai tās specifiskās zināšanas, kas nepieciešamas konkrētu darbu profesionālai veikšanai ar atbilstošu kvalifikāciju, bet arī zināšanas par darba aizsardzības jautājumiem, kas nepieciešamas saistībā ar konkrētā darba veikšanu.

8.1.4. Darba devēja uzdevums ir:

- 1) noskaidrot un novērtēt iespējamos riskus un trūkumus darbā;

⁶ Bērns Darba likuma izpratnē ir persona, kura ir jaunāka par 15 gadiem vai kura līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai turpina iegūt pamatizglītību.

Izņēmuma gadījumā bērnus vecumā no 13 gadiem, ja viens no vecākiem (aizbildnis) devis rakstveida piekrišanu, no mācībām brīvajā laikā var nodarbināt vieglā, bērna drošībai, veselībai, tikumībai un attīstībai nekaitīgā darbā.

Izņēmuma gadījumos, ja viens no vecākiem (aizbildnis) devis rakstveida piekrišanu un saņemta Valsts darba inspekcijas atļauja, bērnu kā izpildītāju var nodarbināt kultūras, mākslas, sporta un reklāmas pasākumos, ja šāda nodarbināšana nav kaitīga bērna drošībai, veselībai, tikumībai un attīstībai. Šāda nodarbināšana nedrīkst kavēt bērna izglītošanos.

⁷ Pārtraukuma ilgumu nosaka darba devējs pēc konsultēšanās ar nodarbināto pārstāvjiem, to ieskaita darba laikā, par šo laiku izmaksājot vidējo izpeļņu.

2) sniegt nodarbinātajiem informāciju par izvairīšanos no saslimšanas un nelaimes gadījumiem darbā;

3) veikt nodarbināto apmācības un instruktāžas darba aizsardzībā saskaņā ar darba aizsardzības likumu un citu normatīvo aktu prasībām;

4) zināt šīs prasības un pastāvīgi sekot to izmaiņām vai grozījumiem.

8.1.5. Uzņēmuma darba aizsardzības iekšējās uzraudzības organizācija ir mehānisms un pasākumu komplekss, ar kuras palīdzību tiek realizēta uzņēmuma darbības plānošana, vadība un apsekošana, lai nodrošinātu nodarbināto veselībai nekaitīgu un drošu darba vidi.

8.2. Apmācības un instruktāžas darba aizsardzībā

8.2.1. Saskaņā ar Darba aizsardzību likuma 4. un 14. pantiem darba devējam, viņa pilnvarotām personām, nodarbināto un viņu uzticības personām jābūt apmācītiem darba aizsardzībā. Nodarbināto apmācība darba aizsardzības jautājumos ietver: ievadapmācību; instruktāžu darba vietā; tematisko apmācību par konkrētu darba aizsardzības jautājumu.

Nodarbinātajiem arī jābūt apmācītiem pirmās palīdzības un pašpalīdzības sniegšanā nelaimes gadījumos.

8.2.2. Saskaņā ar LR likumdošanu un normatīviem aktiem par apmācībām darba aizsardzībā, nodarbinātos instruē darba aizsardzībā:

- 1) ievadinstruktāžas veidā;
- 2) instruktāžas darba vietā veidā:
 - (1) sākotnējā;
 - (2) atkārtotā;
 - (3) neplānotā;
 - (4) mērķa.

8.2.3. Ievadapmācību veic darba aizsardzības speciālists vai ar darba devēja rīkojumu norīkota amatpersona visām darbā pieņemtajām personām.

8.2.4. Instruēšanu darba vietā veic darba aizsardzības speciālists vai tiešais darbu vadītājs (struktūrvienības vadītājs) iepazīstinot nodarbināto ar veicamā darba veida vai profesijas attiecīgām instrukcijām darba aizsardzībā.

8.2.5. Atkārtotu instruktāžu darba vietā veic ne retāk, ka vienu reizi gadā, bet darbos ar paaugstinātu bīstamību un lietojot bīstamās iekārtas – ne retāk, ka vienu reizi sešos mēnešos.

8.3. Nodarbināto pienākumi un tiesības darba aizsardzībā

8.3.1. Nodarbinātajiem darba aizsardzības jomā ir pienākums:

- 1) ievērot darba aizsardzības instrukcijas, kas paredz rīcības un uzvedības prasības darba vietās, lai neapdraudētu savu un apkārtējo cilvēku veselību un dzīvību;
- 2) izpildīt struktūrvienību vadītāju, darbu vadītāju, darba aizsardzības speciālista un Valsts darba inspekcijas amatpersonu prasības darba aizsardzības jautājumos;

3) nekavējoties ziņot tiešajam darba vadītājam, struktūrvienības vadītājam par nelaimes gadījumu vai situāciju, kura apdraud cilvēku veselību vai dzīvību.

4) ievērot darba līguma nosacījumus, darba kārtības noteikumus, saudzīgi izturēties pret darba devēja mantu, izpildīt darba devēja rīkojumus, ievērot tehnoloģisko disciplīnu, darba aizsardzības un darba higiēnas prasības.

8.3.2. Pildot darba pienākumus, nodarbinātajiem darba aizsardzības jomā ir tiesības:

neuzsākt vai pārtraukt darbu, ziņojot tiešajam darbu vadītājam vai darba aizsardzības speciālistam, ja:

- 1) darba apstākļi, apkalpojamā ierīce u.c. rada draudus cilvēku veselībai un dzīvībai;
- 2) darba ierīces u.c. nav apgādāti ar nepieciešamajām drošības ierīcēm.

8.4. Nodarbināto un darba devēju sadarbība darba aizsardzībā

Darba devēju un nodarbināto sadarbībai jāpamatojas uz savstarpējas ieinteresētības, aktīvas līdzdalības un kopējiem viedokļiem par droša darba nozīmi un savstarpēju vienošanos par sadarbības formām darba aizsardzības iekšējās uzraudzības mērķtiecīgā realizācijā.

8.5. Atvieglojumi, garantijas un kompensācijas nodarbinātajiem

8.5.1. Ar Darba aizsardzību likumu ir noteiktas nodarbināto tiesības saņemt garantijas, atvieglojumus un kompensācijas, ja zaudētas darbspējas, kā arī darba devēja pienākumi un tiesības šo nosacījumu izpildē, t.sk.:

1) darba līguma nosacījumi nedrīkst būt pretrunā ar darba aizsardzības likumdošanas aktu prasībām uz konkrēto darba veidu, bet, ja darba devējs pieļāvis šāda veida neatbilstības pārkāpumus, nodarbinātām ir tiesības lauzt darba līgumu un saņemt no darba devēja atlaišanas pabalstu ne mazāk kā sešu mēnešu vidējās izpeļņas apmērā;

2) nodarbinātajiem ir tiesības atteikties no darba vietām, ja tajās nav nodrošināti veselībai nekaitīgi un droši darba apstākļi. Šādas atteikšanās rezultātā bezdarbnieki nezaudē tiesības uz bezdarbnieka pabalstu;

3) darba devēji ir tiesīgi no pašu līdzekļiem noteikt nodarbinātajiem darba aizsardzības tiesību garantijas papildus LR likumdošanas aktos noteiktajām garantijām, kurus parasti paredz un noformē slēdzot darba koplīgumus;

4) nodarbinātajiem, kuri darbā gūtā kaitējuma dēļ zaudējuši darbspējas, ir tiesības uz materiālo atlīdzību par kaitējumu veselībai (nelaimes gadījums, arodslimība).

8.6.2. LR likumdošanas un normatīvie akti nodarbinātajiem paredz arī citas garantijas, kompensācijas un atvieglojumus, kas saistīti ar:

- 1) darba vietas saglabāšanas garantijām pēc nodarbinātā pilnvaru izbeigšanās vēlētos amatos;

- 2) obligāto valsts dienesta pienākumu pildīšanu;
- 3) komandējumiem un pārbraukšanu darbā uz citu apvidu;
- 4) kvalifikācijas celšanu;
- 5) darba algas ieturējumu ierobežošanu;
- 6) grūtniecības, dzemdību atvaļinājumiem un atvaļinājumiem bērna kopšanai līdz trīs gadu vecumam;
- 7) pārtraukumiem bērna barošanai;
- 8) nodarbināto darba un mācību savienošanai nepieciešamo apstākļu radīšanu;
- 9) atvieglojumiem sakarā ar mācīšanos visu veidu mācību iestādēs un mācību izdevumu segšanu nodarbinātajiem, kas savieno darbu ar mācībām jebkurā mācību iestādē u.c.

9. Darba aizsardzības uzraudzība un kontrole

Uzņēmumā kontroli un uzraudzību darba aizsardzībā veic darba devējs, tiešais darbu vadītājs, darba aizsardzības speciālists.

10. Nelaimes gadījumu izmeklēšana un uzskaitē

10.1. Nelaimes gadījumus izmeklē un uzskaita, ja tie notikuši ar nodarbinātajiem, kuri ir līguma attiecībās ar uzņēmumu.

10.2. Nelaimes gadījumu izmeklēšanas un uzskaites mērķis ir:

- 1) noskaidrot nelaimes gadījuma cēloņus to turpmākai novēršanai;
- 2) ar noteikta parauga aktu noformēt nelaimes gadījumu⁸, kura rezultātā darbības spējas zaudētas ilgāk par vienu diennakti;
- 3) lai nodrošinātu cietušajam vai cietušā (pēc viņa nāves) apgādībā bijušām personām likumos paredzētās sociālās garantijas;
- 4) noteikt personas, kuras pieļāvušas darba aizsardzības likumu un citu tiesību aktu pārkāpumus, kas izraisījuši nelaimes gadījumu.

10.3. Par notikušo nelaimes gadījumu cietušajam un nelaimes gadījuma lieciniekiem nekavējoties jāziņo tiešajam darbu vadītājam vai darba devējam.

10.4. Nekavējoties jāsniedz pirmā palīdzība cietušajam un viņš jānogādā ārstniecības iestādē, kā arī līdz nelaimes gadījuma izmeklēšanas sākumam jāsauglabā neskarta notikuma vieta, ja tas neapdraud pārējo nodarbināto veselību, dzīvību vai vidi, neizraisa avāriju, ugunsgrēku un netraucē darba procesu.

10.5. Nelaimes gadījumi, par kuriem sastādīts akts, jāuzskaita un jāreģistrē darbā notikušo nelaimes gadījumu reģistrācijas žurnālā.

10.6. Nelaimes gadījuma cēloņi var būt saistīti ar:

- 1) darba organizācijas nepilnībām;

⁸ Ja cietušajam atsaka sastādīt aktu par nelaimes gadījumu vai ja cietušais nepiekrīt aktā konstatētajiem nelaimes gadījuma apstākļiem, cietušais ir tiesīgs griezties Valsts darba inspekcijā, kuras lēmums par akta sastādīšanu vai tā saturu darba devējam ir obligāts.

- 2) darba vidi, darba apstākļiem, iekārtu tehnisko prasību neievērošanu;
- 3) kolektīvās aizsardzības līdzekļu trūkumu vai nepielietošanu;
- 4) drošības zīmju darba vietās neievērošanu;
- 5) nodarbinātā nepareizu vai bīstamu rīcību;
- 6) neuzmanīgi pārvietojoties pa teritoriju, telpām, kāpnēm;
- 7) bojātu iekārtu lietošanu;
- 8) neapmierinošu darba vietas uzturēšanu;
- 9) trūkumiem darba drošības apmācībā;
- 10) darba kārtības pārkāpumiem u.c.;

10.7. Iepazīstināt nodarbinātos ar uzņēmumā notikušajiem nelaimes gadījumiem un to cēloņiem.

11. Atbildība par darba aizsardzības prasību neievērošanu

11.1. Par darba aizsardzības prasību neievērošanu nodarbinātie vai atbildīgās personas var tikt sauktas pie disciplinārās, administratīvās, materiālās vai kriminālatbildības.

11.2. Par darba aizsardzību uzņēmumā atbild darba devējs, struktūrvienību vadītāji un priekšnieki, nodrošinot nodarbināto veselībai un dzīvībai nekaitīgus darba apstākļus, organizējot darba aizsardzības pasākumus un to izpildes kontroles sistēmu.

12. Veselībai kaitīgie un bīstamie darba vides riska faktori

12.1. Nodarbinātie var tikt pakļauti tādu darba vides risku faktoru iedarbībai, kas saistīti ar attiecīgā uzņēmuma, struktūrvienības specifiku – lietojamo iekārtu, materiālu lietošanu, ražošanas procesu un citām darbības īpatnībām, ja pastāv bīstamie vai veselībai kaitīgie apstākļi darba vidē un vienlaicīgi tiek pieļauti darba aizsardzības noteikumu vai darba aizsardzības instrukciju pārkāpumi šādos apstākļos.

12.2. Uzņēmumā esošos darba vides risku riska faktoros sistematizē grupās, novērtējot tos kritērijus, kas var izraisīt bīstamību un ietekmēt darba drošību un veselību, un par kuru reālo esamību uzņēmumā tiek informēti un instruēti nodarbinātie:

12.2.1. Fizikālo faktoru grupa:

- 1) darba telpas un darba vietas apkārtnē, pārvietošanas maršruti;
- 2) apgaismojums;
- 3) mikroklimats: temperatūra, caurvējš, gaisa mitrums;
- 4) troksnis;
- 5) vibrācijas;
- 6) starojums;
- 7) elektriskā strāva;
- 8) citi fizikālie faktori.

12.2.2. Fizisko faktoru grupa:

- 1) darba smaguma pakāpe;
- 2) darba pozas: sēdot, ejot, stāvēt;
- 3) darbs ar datoru;
- 4) paaugstināts redzes sasprindzinājums;
- 5) darbs, kas saistīts ar lokālu muskuļu sasprindzinājumu;
- 6) citi fiziskie faktori.

12.2.3. Psiholoģisko un emocionālo faktoru grupa:

- 1) darba laiks, darba laika deficīts;
- 2) monotons darbs;
- 3) darbs izolācijā;
- 4) paaugstināta atbildība;
- 5) iespējami nodarbināto fiziski uzbrukumi.

12.2.4. Putekļi:

- 1) abrazīvie putekļi;
- 2) organiskas izcelsmes putekļi;
- 3) metālu un to sakausējumu putekļi;
- 4) oglekli un tā neorganiskos savienojumus saturoši putekļi, kaļķa, krīta putekļi;
- 5) silīcija dioksīdu, silikātus saturoši putekļi.

12.2.5. Ķīmisko faktoru grupa:

- 1) vielas, produkti;
- 2) vielu, produktu ražošanas tehnoloģiskie procesi;
- 3) ražošanas atkritumi;
- 4) citi ķīmiskie faktori.

12.2.6. Bioloģisko faktoru grupa:

- 1) ērcu, insektu pārnēsātas slimības;
- 2) mikroorganismi, bakterioloģiskie preparāti;
- 3) infekcijas slimības, kas izplatās ar asinīm vai citiem organisma šķidrumiem;
- 4) sēnītes, alergēni un citi bioloģiskie faktori.

12.2.7. Traumatisma risku faktoru grupa:

- 1) mašīnas, darbagaldi un ierīces;
- 2) rokas darbarīki;
- 3) cita tehniskā iekārta;
- 4) darbs augstumā;
- 5) pakļupšanas, pakrišanas iespēja;
- 6) apdedzināšanās, applaucēšanās iespēja;
- 7) iekšējais transports un satiksme;
- 8) darbs pie elektroiekārtām;
- 9) rīcība;
- 10) uguns, eksploziju, ķīmisko apdegumu un saindēšanās bīstamība;
- 11) citi traumatisma riska faktori.

13. Kolektīvās (KAL)⁹, individuālās (IAL) aizsardzības līdzekļi, drošības zīmes

13.1. Aizsardzības līdzekļi kalpo nodarbināto aizsardzībai pret darba vides risku bīstamo un kaitīgo ražošanas faktoru iedarbību.

Neatkarīgi no aizsardzības līdzekļu kategorijas, to uzdevums vienlaicīgi ar aizsargfunkcijām, ir nodrošināt nodarbinātajiem optimālus darba apstākļus.

13.2. Aizsardzības līdzekļus atkarībā no to pielietošanas rakstura iedala divās kategorijās:

13.2.1. **kolektīvās** aizsardzības līdzekļi;

13.2.2. **individuālās** aizsardzības līdzekļi.

13.3. KAL atkarībā no to funkcionālās nozīmes iedala vairākās klasēs¹⁰, t.sk.:

13.3.1. ražošanas telpu un darba vietu apgaismojuma normalizācijas līdzekļi;

13.3.2. ražošanas telpu un darba vietu gaisa vides normalizācijas līdzekļi;

13.3.3. aizsardzības līdzekļi pret:

- paaugstinātu elektromagnētisko starojumu;
- elektriskās strāvas triecieniem;
- paaugstinātu statiskās elektrības līmeni;

13.4. **Drošības zīmes**, kā arī automātiskās kontroles ierīces u. c. ir tie aizsardzības līdzekļu veidi, kurus pielieto vēl daudzos citos pēc funkcionālās nozīmes aizsardzības konstruktīvajos risinājumos, piemēram, elektriskās strāvas, statiskās elektrības, paaugstinātas vai pazeminātas temperatūras un citu faktoru iedarbības novēršanai.

13.5. Drošības zīmes¹¹ ir viens no KAL veidiem un tās uzstāda telpās, pie darba galdiem darba aizsardzības, ugunsdrošības un orientācijas informācijai.

13.6. Ar drošības zīmēm nodrošina darba vietas, kurās darba vides risku faktorus nevar novērst vai samazināt ar citiem KAL tehniskajiem līdzekļiem, darba organizāciju, vai citām metodēm.

⁹ KAL – ir līdzekļi, kuri paredzēti divu un vairāku nodarbināto vienlaicīgai aizsardzībai, bet IAL – ir individuālie līdzekļi viena nodarbinātā aizsardzībai.

KAL funkcionālos uzdevumus nodrošina ar konstruktīviem līdzekļiem, iekārtu konstrukcijām, ražošanas procesu organizāciju, darba vietu plānojumu u.c. kolektīvās aizsardzības speciāliem līdzekļiem.

¹⁰ Katrā no minētajām KAL klasēm ir vairāki aizsardzības līdzekļu veidi, piemēram, daži no tiem:

1) apgaismojuma normalizācijai: apgaismošanas ierīces, logu ailes, gaismas aizsargekrāni, gaismas filtri;

2) gaisa normalizācijai: normāla barometriskā spiediena uzturēšanas ierīces, gaisa ventilācijas un attīrīšanas ierīces, gaisa kondicionēšanas ierīces, apkure, signalizācijas ierīces;

3) drošības zīmes.

¹¹ Drošības zīme ir uz konkrētu objektu, darbību vai situāciju attiecināta zīme, kas sniedz drošības informāciju darba vietā.

13.7. Darba vietās atkarībā no situācijas lieto šādas drošības zīmes ¹²:

13.7.1. aizlieguma zīmes - aizliedz darbības, kas var radīt bīstamas situācijas;

13.7.2. brīdinājuma zīmes - brīdina par risku vai bīstamību;

13.7.3. rīkojuma zīmes - norāda uz konkrētu darbību;

13.7.4. pirmās palīdzības un glābšanas papildizeju zīmes - sniedz informāciju par pirmās palīdzības sniegšanas vietām un glābšanas papildizejām;

13.7.5. ugunsdrošības zīmes - sniedz informāciju par ugunsdzēsības līdzekļiem un to atrašanās vietām;

13.7.6. informācijas zīmes - sniedz papildu informāciju (atšķirīgu no iepriekšējo 1.-5. punktos minētajām nozīmēm);

13.7.7. signālkārtojums - signālkārtojumi ar specifisku nozīmi;

13.7.8. izgaismotas zīmes - zīmju noformējums, izmantojot puscaurspīdīgu vai caurspīdīgu materiālu un ir no iekšpuses vai aizmugures izgaismotas;

13.7.9. akustiski signāli - iepriekš noteikti skaņas signāli, kas tiek pārraidīti ar signalizācijas ierīcēm;

13.7.10. vārdiska saziņa - saziņa, kas sniedz iepriekš noteiktu drošības informāciju ar cilvēka balsi tieši vai to pārraida ar tehniskiem sakaru līdzekļiem;

13.7.11. roku signāli - signāli, kas sniedz iepriekš noteiktu drošības informāciju ar roku un delnu kustībām personām, kuras izpilda apkārtējiem bīstamus manevrus vai atrodas šo manevru zonā.

13.8. Darba vietā nodarbināto jāiepazīstina ar drošības zīmju nozīmi.

¹² Darba vietās lietojamo drošības zīmju un signālkārtojumu attēlus un to nozīmes jāparāda atsevišķā pielikumā.

Drošības zīmes iedala pastāvīgajās zīmēs un īpašiem gadījumiem paredzētajās zīmēs.

Pastāvīgi lieto:

- aizlieguma, brīdinājuma, rīkojuma, pirmās palīdzības un glābšanas papildizejas zīmes;

Īpašos gadījumos lieto:

- izgaismotas zīmes dot norādījumus izpildīt konkrētas darbības evakuācijas gadījumos.

13.9. Individuālo aizsardzības līdzekļu lietošana

Pirms jebkura darba uzsākšanas ir jānoskaidro, kādi individuālie aizsardzības līdzekļi (IAL) ir paredzēti, veicot attiecīgo darbu, un tie jāsaņem no tiešā vadītāja vai attiecīgi nozīmētas personas. Aizliegts strādāt bez IAL darbus, kuros tie ir paredzēti. Veicot darbu, atļauts lietot tikai attiecīgajam darbam paredzētos IAL. Nedrīkst lietot bojātus IAL. IAL jālieto, jāuzglabā un jākopj saskaņā ar attiecīgajam IAL pievienoto lietošanas instrukciju. Darba veicējam jāseko izmantotā IAL derīguma termiņam.

				
Ķivere	Austiņas	Aizsargbrilles	Pozicionējoša trose	Augstas pamanāmības veste
				
Zābaki	Respirators	Drošības sistēma	Drošības josta	Darba apģērbs

Individuālo aizsardzības līdzekļu veidi

Darba apģērbs - ķermeņa aizsardzība pret dažādām mehāniska veida ietekmēm, kā arī pret darba netīrumiem, atkarībā no darba apstākļiem darbiniekam jālieto darba apģērbs (kombinezons, jaka, bikses, halāts, priekšauts, uzroči, galvassega u.t.t.). Atkarībā no darba apstākļiem darbiniekam jālieto attiecīgs aizsargapģērbs, lai pasargātu ķermeni no darba vides riska faktoru iedarbības (piemēram: ķīmisko, termisko vai citu veida ietekmēm).

Darba apavi - darba procesā, var tikt traumētas kājas (sadursana, ādas savainošana, sasitumi u.t.t.) un ir iespējama paslīdēšana. Tāpēc visiem darbiniekiem ir jābūt nodrošinātiem ar speciāliem darba apaviem ar S3 (ādas) vai S5 (gumijas, PVC) marķējumu.

Roku aizsardzības līdzekļi - strādājot darbus, kuros pastāv roku savainošanas risks (sadursana, sagriešana, apdegumi u.t.t.), atkarībā no nodarbošanās veida (piemēram, darbs ar pneimoinstrumentiem, metināšana), nepieciešams izmantot atbilstošus aizsarg cimdus.

Dzirdes aizsardzības līdzekļi - normatīvie dokumenti dzirdes aizsardzības jomā nosaka, ka dienas trokšņa iedarbība nedrīkst pārsniegt 85 dB (decibelus). Gadījumā, ja trokšņa līmenis pārsniedz noteikto normu, tad nepieciešams izmantot dzirdes aizsardzības līdzekļus prettrokšņa austiņas vai ausu ieliktnus. Šos aizsarglīdzekļus jālieto arī tad, ja trokšnis traucē koncentrēties vai ir traucējošs. Galvas aizsardzības līdzekļi Būvniecībā strādājošiem obligāti jāizmanto aizsargķiveres vai aizsargcepuces.

Sejas un acu aizsardzības līdzekļi - darbiniekiem, kuru acis un seja ir pakļauti bīstamiem faktoriem, nepieciešams izmantot aizsargbrilles (piemēram, pret gaisā esošiem putekļiem, smilti, pret daļiņām, kuras rodas griešanas procesā), aizsarg ekrānus vai aizsarg maskas (piemēram, metināšanā).

Elpošanas orgānu aizsardzības līdzekļi - Darbiniekiem, kuru elpošanas orgāni ir pakļauti putekļu, pulverveida vielu, dūmu vai gāzu ietekmei, ir jāizmanto attiecīgus respiratorus un/vai gāzmaskas.

Aizsardzība pret kritieniem no liela augstuma - Izpildot montāžas darbu, glābšanas un citus darbus, kas saistīti ar krišanas risku no augstuma (augstums vai dziļums lielāks par 1,5m), darbiniekiem ir jālieto drošības jostas vai drošības sistēmas, kas ir noteikts darbinieka darba drošības instrukcijās.

14. Vispārējās darba higiēnas prasības

14.1. Darba higiēna ir higiēnas nozare, kas pēta darba apstākļu ietekmi uz strādājošo veselību, un tās galvenais uzdevums ir noteikt cilvēkam optimālus darba apstākļus, palielināt organisma spēju pretoties darba vides kaitīgajiem faktoriem.

14.2. Darba higiēnas ieteikumu, normu un prasību nodrošināšana uzņēmumos tiek realizēta ar darba higiēnas pasākumiem attiecībā uz darba vietu labiekārtošanu, arodslimību profilaksi un kaitīgo ražošanas faktoru novēršanu vai ierobežošanu ¹³.

14.3. Pasākumus pret darba vides kaitīgajiem faktoriem veic ar:

1) sanitāri tehniskajiem: ventilācijas uzlabošanu, apgaismojuma un temperatūras normalizāciju darba vietās, nodarbināto fiziskās pārpūles novēršanu;

2) sanitāro ierīču ekspluatācijas uzraudzību un savlaicīgu to bojājumu un kļūmju novēršanu nodarbināto periodisko medicīnisko apskāšu nodrošināšanu.

14.4. Lai nepieļautu darba higiēnas noteikto veselībai kaitīgo faktoru nelabvēlīgu ietekmi uz cilvēka veselību, uzņēmumos piemērojami atbilstoši aizsardzības un profilakses pasākumi, piemēram:

1) apgaismojums - spilgtas apžilbinošas gaismas novēršana;

profilakse - piemērota apgaismojuma izvēle atsevišķu darbu veidiem, mākslīgā apgaismojuma tuvināšana dabiskajam apgaismojumam, vienmērīga un stabila apgaismojuma nodrošināšana bez pulsācijas efekta, darba vietas iekārtojums, izvairoties no traucējošas atstarotās gaismas darba zonā;

¹³ Pēc izcelsmes kaitīgos faktorus iedala:

- no ražošanas procesa un apstrādājamās produkcijas vai materiālu īpatnībām atkarīgie faktori: nelabvēlīgi mikroklimatiskie apstākļi, putekļi, kaitīgās gāzes, indīgās un kodīgās vielas, troksnis, vibrācija.

- no darba režīma īpatnībām atkarīgie faktori: neērta darba poza, fiziska pārpūle, redzes orgānu pārpūle.

- ar ražošanas procesa un darba režīma nepareizu organizāciju saistītie kaitīgie faktori: caurvējš, nepareizi ierīkots telpu apgaismojums, nepietiekama ventilācija vai apsilde; nenoregulēti vai bojāti mehānismi, kas rada pastiprinātu troksni un vibrāciju; neērtas vai mitras telpas, darba un atpūtas režīma neievērošana.

2) darba vides mikroklimats - optimāla gaisa relatīvā mitruma, gaisa temperatūras un gaisa kustības ātruma nodrošināšana darba telpās;
profilaktiskie pasākumi - racionāla ražotņu un iekārtu izvietošana, distances vadība, iekārtu termoizolācija, atbilstošas ventilācijas un apkures sistēmas ierīkošana, darba un atpūtas režīma noteikšana, individuālo aizsardzības līdzekļu lietošana.

14.5. Līdzīgus aizsardzības un profilaktiskos pasākumus pielieto pret elektromagnētisko lauku un citiem veselībai kaitīgajiem faktoriem.

15. Vispārīgās prasības nodarbināto rīcībai

15.1. Jebkuru neskaidrību gadījumā vai arī ja rodas šaubas par uzdotā darba drošu izpildi, darbu neuzsākt un griezties pie attiecīgā darbu vadītāja.

15.2. Darba laikā darīt tikai to darbu, kas ir uzdots un ietilpst Jūsu pienākumos un stingri ievērot darba drošības instrukcijās noteiktās prasības.

15.3 Ja tiek izmantotas dažādas tehnoloģiskās iekārtas, elektroietaisies u.tml., pirms to ekspluatācijas uzsākšanas iepazīties ar iekārtas izgatavotāja izstrādāto lietošanas instrukciju un strādājot ar iekārtu izpildīt tajā noteiktās prasības.

15.4. Aizliegts strādāt bez individuālajiem aizsardzības līdzekļiem, piemērotiem veicamajam darbam un kuri Jums ir izsniegti.

15.5. Aizliegts uzsākt darbu un/vai strādāt ar bojātiem darba rīkiem, palīgierīcēm, tehnoloģiskajām iekārtām vai arī ja tās nav nokomplektētas.

15.6. Uzturēt tīrību un kārtību darba vietā.

15.7. Neatstāt ieslēgtus elektroietaisies bez uzraudzības (arī īslaicīgos pārtraukumos) un neļaut ar tām strādāt citiem.

15.8. Aizliegts jebkurā laikā darba vietā atrasties un/vai strādāt alkohola vai narkotisko vielu reibuma stāvoklī.

15.9. Pa darba vietu pārvietoties uzmanīgi, neskriet, it sevišķi ja pārvietojat priekšmetus, smagumus; pārvietojaties pa kāpnēm.

15.10. Nekavējoties pārtraukt darbu, ziņot darba devējam un brīdināt strādājošos, tuvumā esošos cilvēkus par bīstamiem (risku) faktoriem, kuri atklāti, konstatēti darba laikā, darbu veikšanas vietā un var apdraudēt darbinieku un citu cilvēku dzīvību un veselību.

15.11. Droši darba paņēmieni un metodes

15.11.1. Nodarbinātām jāzina izpildāmā darba drošus paņēmienus un metodes¹⁴, lai nepakļaut sevi, apkārtējos un darba vidi bīstamu situāciju riskam.

15.11.2. Nodarbināto iepazīstināšana ar drošiem darba paņēmieniem un metodēm darba vietās, atkarībā no konkrētajiem darba veidiem ir viens no pasākumiem nelaimes gadījumu novēršanai darbā.

15.11.3. Ievadapmācībā nodarbināto iepazīstina ar uzņēmuma darba organizācijas un darba drošības vispārīgiem jautājumiem, bet instruktāžā darba vietā tiešais darba vadītājs

¹⁴ Nepieciešamās zināšanas par drošiem darba paņēmieniem un metodēm nodarbinātajiem tiek sniegtas instruktāžās un instrukcijās.

vai darba aizsardzības speciālists pirms darba uzsākšanas iepazīstina ar konkrētam darba veidam raksturīgiem darba drošības jautājumiem, izmantojot uzskates līdzekļus un praktiski parādot nodarbinātām droša darba metodes un paņēmienus un pēc instruktažas veikšanas pārliecinās, vai nodarbinātais ir sapratis un iegaumējis šos norādījumus.

15.12. ATRODOTIES DARBA VIETĀ

Visiem darbiniekiem ir jāievēro darba aizsardzības noteikumi un instrukcijas. Darba aizsardzības noteikumu un instrukciju prasības ir obligātas. Darbiniekam ir jāiepazīstas un jāapzinās darba vietā pastāvošie riska faktori un jāizvairās no tiem.

Ikvienam darbiniekam jāzina drošības zīmju nozīme. Ikvienam darbiniekam jāievēro drošības zīmju un brīdinājuma uzrakstu norādījumi. Ikvienam darbiniekam jāzina evakuācijas ceļi darba vietā. Nedrīkst atrasties darba vietā vai veikt darbu alkohola vai citu apreibinošu, toksisku vai narkotisku vielu iedarbības laikā vai pagiru stāvoklī, izņemot gadījumu, ja tiek lietoti ārsta parakstīti medikamenti, un ir ārstējošā ārsta atļauja veikt attiecīgo darbu, lietojot šos medikamentus.

Darba vietā nedrīkst nodarboties ar lietām (privātajām, sabiedriskajām, cita biznesa u.tml.), kas nav saistītas tiešajiem darba pienākumiem, ja nav saņemta administrācijas vai struktūrvienības vadības rakstiska atļauja.

Darba vietā aizliegts lietot alkoholu vai citas apreibinošas, toksiskas vai narkotiskas vielas darba laikā, darba pārtraukumos, kā arī pēc darba laika beigām.

Izdarot jebkuras ķermeņa kustības, jāapzinās to amplitūda, lai nenotiktu traumējoša sadursme ar apkārtesošajām lietām. Nedrīkst atbalstīties, apsēsties vai pakāpties (nostāties) uz lietām, ja tās šā iemesla dēļ var salūzt, aizripot, aizslīdēt vai citādā veidā pēkšņi nenodrošināt balsta funkciju. Aizliegts aizkraut pārvietošanās ceļus, īpaši tos, kuri paredzēti evakuācijai ārkārtas situācijā. Darba vietā aizliegts rīkoties ar atklātu uguni, ja tas nav paredzēts darba pienākumu veikšanai. Aizliegts izmantot nestandarta, pašdarinātas sildierīces. Smēķēt atļauts tikai speciāli tam paredzētā, piemērotā, aprīkotā un apzīmētā vietā. Uz apkārtesošajām lietām nedrīkst iedarboties ar tādu spēku, ka tās sabojājas vai saplīst. Aizliegts pārlikties, pārkārties vai pārkāpt balkonu, kāpņu vai kāpņu laukumu margām. Ceļot vai izkustinot kādu priekšmetu jāpārliecinās, vai uz tā vai blakus tam nav kāds cits priekšmets, kurš var izkustēties līdzī un krist vai apgāzties radot traumu. Ja no augstuma krīt priekšmets, censties izvairīties no tā uzkrišanas un nemēģināt to saķert, lai neapdraudētu sevi. Nedrīkst neko novietot uz nestabilām virsmām, plauktiem. Telpās, kas ir darbinieka pārziņā, jānovērš caurvējš, kas var būt par iemeslu priekšmetu krišanai, uzkrišanai.

15.13. DARBU UZSĀKŠANA, VEIKŠANA

Nedrīkst uzsākt darbu, ja nav pārliecības, ka darbu spēs veikt droši, trūkst zināšanu vai pieredzes, nav pārliecības, ka veicot darbu spēs izvairīties no darba vidē pastāvošajiem riska faktoriem. Nedrīkst veikt darbības, kas var kaitēt pašam, darba kolēģu vai apkārtējo cilvēku drošībai, veselībai vai dzīvībai, neatkarīgi no tā, vai šādas darbības ir noliegtas

noteikumos un instrukcijās vai nav. Vairākus darbus vienlaicīgi veikt ir pieļaujams vienīgi tad, ja tas nekavē visu drošības prasību pilnīgu ievērošanu. Nedrīkst uzsākt darbu, ja pēc darbinieka domām, uzdevuma veikšana var apdraudēt paša, darba kolēģu vai apkārtējo cilvēku drošību vai veselību. Par to jāpaziņo tiešajam vadītājam vai darba aizsardzības speciālistam. Par visiem konstatētiem faktoriem, kas var apdraudēt paša, kolēģu vai apkārtējo cilvēku drošību, un tie nav vienkārši novēršami paša spēkiem, jāziņo tiešajam vadītājam vai darba aizsardzības speciālistam. Aizliegts veikt tādus darbus, par kuriem nēsi apmācīts, instruēts, neproti, un kas neietilpst tavos darba pienākumos. Nedrīkst uzsākt darbu ar jebkuru darba aprīkojumu, arī īslaicīgu aizvietošanu, pirms nav saņemta drošības instruktāža darba vietā, un par to nav izdarīts ieraksts instruktāžu reģistrācijas žurnālā atbilstoši uzņēmuma iekšējiem noteikumiem.

15.14. PĀRVIETOŠANĀS

Pārvietojoties darba teritorijā, ir jābūt uzmanīgiem un piesardzīgiem. Aizliegts pārvietoties skriešus vai neskatoties uz pārvietošanās ceļu. Pārvietoties drīkst tikai pa gājējiem paredzētiem ceļiem. Ja tādi nav apzīmēti, jābūt īpaši piesardzīgiem zonās, kurās paredzēta automašīnu, iekrāvēju u.c. kustošu mehānismu pārvietošanās.

Pārvietojoties ir jāpamana ceļā esošie šķēršļi, jo aiz tiem nedrīkst aizķerties vai traumējoši sadurties, piemēram, tajos ieskriet, kļūpt vai krist. Pārvietojoties darba teritorijā jāizmanto ērti, darbam piemēroti, neslīdoši personīgie apavi vai speciālie darba apavi. Pirms pārvietošanās jāpārlicinās vai grīda nav slidena. Ja tā ir slidena, jāpārvietojas tik piesardzīgi, lai nepaslīdētu. Visbiežāk grīda var būt slidena pie izlietnēm, uz kāpnēm, sanitārajās telpās, gaitenīs un vestibilos. Nepieiet un nestāvēt pie darbojošās iekārtas, ja tā nav tava darba vieta. Nestaigāt strādājošu mehānismu darbības zonā. Neiet aiz elektroiekārtu un mehānismu nožogojumiem. Nedrīkst nest priekšmetus, ja tie aizsedz skatu uz pārvietošanās ceļu. Tādā gadījumā jāizvēlas citi priekšmetu pārvietošanas paņēmieni. Durvis jāatver un jāaizver tikai aiz rokturiem. Ja tādi nav paredzēti, durvis jāver tik piesardzīgi, lai neiespiestu durvīs ķermeņa daļas.

Ja durvīm, īpaši ārdurvīm, jāpaliek atvērtām (preču caurīšanai vai tml.), tās ir jānostiprina pret patvaļīgu aizvēršanos. Pārvietošanās ceļiem jābūt apgaismotiem – pirms pārvietošanās ir jāieslēdz paredzētais apgaismojums. Tumsā vai nepietiekamā apgaismojumā pārvietoties aizliegts, ja tas var izraisīt traumatismu.

Jābūt īpaši uzmanīgiem, pārvietojoties pa slidenām grīdām, ceļiem, trotuāriem, kuri aukstā laikā var būt apledojuši. Jāpārvietojas tik piesardzīgi, lai nepaslīdētu un nekristu. Ja darba vietā ir apdraudēta droša pārvietošanās (izlijis ūdens, mitra vai netīra grīda, aizkrauti, aizbīruši ceļi, bojāts grīdas segums u.tml.), jāizvairās no iespējamās pakļupšanas,

paslīdēšanas un jānovērš bīstamība saviem spēkiem, vai jāziņo nodaļas vai darbu vadītājam. Iespēju robežās jācenšas bīstamo vietu neatstāt bez uzraudzības, brīdināt kolēģus vai apzīmēt ar uzrakstu vai drošības zīmi. Ja darba vietā ir rampas vai citi nenorobežoti paaugstinājumi, jāizvairās no nokrišanas. Aizliegts pārvietoties vai tikt paceltam ar jebkuru ierīci, iekārtu vai mehānismu kustošu daļu, kas nav paredzēta un speciāli aprīkota cilvēku pārvietošanai vai pacelšanai. Pašgājējas vai pacelšanas iekārtas operators nedrīkst pārvietot (vizināt, pacelt) ar iekārtu citas personas, ja iekārta tam nav paredzēta un speciāli aprīkota cilvēku celšanai vai pārvietošanai. Izmantojot kāpnēs, liftus, elevatorus u.tml., jāievēro to lietošanas noteikumi.

15.15. PAKĀPŠANĀS

Lai pakāptos drīkst izmantot tikai rūpnieciski ražotas kāpnēs vai cita veida aprīkojumu, kas speciāli paredzēts šādiem mērķiem un atbilst drošības prasībām. Kāpņu galos jābūt īpašām uzlikām slīdēšanas novēršanai. Aizliegts pakāpties uz priekšmetiem, kas ražoti vai radušies citam mērķim. Neizmantot bojātas kāpnēs. Uzsākot darbu, tās rūpīgi vizuāli pārbaudīt un stabili uzstādīt. Strādājot uz kāpnēm, nepieciešamo instrumentu un materiālu svars nedrīkst pārsniegt 5 kg. Kāpjot pa pieslienamajām vai saliekamajām kāpnēm, nenest rokās materiālus, instrumentus, preces u.tml., ja tam jāizmanto abas rokas. Aizliegts izmantot saliekamās kāpnēs ja tām nav ierīce (kāsis, ķēde u.tml.), kura nepieļauj kāpņu izplešanos, bet, ja to garums pārsniedz 3m, - bez papildus sistēmas (ietaises), kura nodrošina kāpnēs pret patvarīgu sakļaušanos. Ja pieslienamo kāpņu gali jāatbalsta pret caurulēm un citām vietām, kad iespējama to noslīdēšana, nokrišanu vēja iedarbības vai nejaušu grūdienu rezultātā, to augšējos galos uzstādīt speciālus āķus (satvērējus) vai citādi tās droši nostiprināt. Aizliegts uzstādīt pieslienamās kāpnēs vairāk kā 75° leņķī attiecībā pret horizontāli bez papildus nostiprinājuma kāpņu augšējā daļā. Aizliegts strādāt, stāvot uz pakāpieniem, kuri atrodas tuvāk par 1m no kāpņu augšējā gala, kā arī uz saliekamo kāpņu diviem augšējiem pakāpieniem, ja nav atbalstu, margu. Aizliegts kāpnēs uzstādīt uz kastēm, mucām un citiem priekšmetiem, ja kāpņu garums ir nepietiekams, lai veiktu attiecīgo darbu. Uz pieslienamajām, saliekamajām u.c. pārvietojamām kāpnēm aizliegts atrasties vairāk kā vienam cilvēkam. Atrodoties uz pieslienamajām vai saliekamajām kāpnēm aizliegts: strādāt pie kustošiem mehānismiem, darbojošām mašīnām, transportieriem un tml. veikt darbus, kuros jāizmanto elektriskie vai pneimatiskie instrumenti, montāžas pistoles; veikt elektro- un/vai gāzmetināšanas (griešanas) darbus; veikt vadu spriegošanu (pievilkšanu), ka arī smagumu pieturēšanu augstumā. Strādājot vietās, kur ir transporta vai cilvēku kustība, kāpņu uzstādīšanas vietu iežogot. Neizmantot pieslienamās koka kāpnēs, kuru garums pārsniedz 5 metrus. Izmantot pārvietojamās kāpnēs aizliegts grūtniecēm.

16. Iekārtu lietošana

Aizliegts izmantot jebkuru darba aprīkojumu – iekārtas, mašīnas u.tml. pirms nav pilnībā apgūti ražotāja sniegtie lietošanas un drošības noteikumi. Minētos noteikumus jāapgūst no ekspluatācijas instrukcijas (rokasgrāmatas). Ja iekārtai nav ekspluatācijas

instrukcija, lietošanas un drošības noteikumus jāapgūst no tiešā vadītāja vai citas personas, kura nozīmēta šīs informācijas sniegšanai. Darbinieks ir atbildīgs par visām sekām, kuras radušās darba aprīkojuma nepareizas lietošanas dēļ. Jebkuru darba aprīkojumu, tostarp, rokas instrumentus, drīkst izmantot tikai tam paredzētajam mērķim. Pirms darba uzsākšanas jāpārbauda, vai iekārta, instruments vai cits darba aprīkojums nav bojāts, vai ir visas nepieciešamās drošības ierīces. Nedrīkst uzsākt darbu ar bojātu darba aprīkojumu. Par bojājumu ir nekavējoties jāziņo nodaļas vai struktūrvienības vadītājam. Visas darbības ar iekārtām – ekspluatāciju, tīrīšanu un apkopi atļauts veikt tikai atbilstoši saņemtajai instruktāžai un stingri ievērojot lietošanas instrukcijas, kā arī norādes uz iekārtu korpusa, blakus iekārtai vai iekārtas tehniskajā dokumentācijā. Jāizmanto visas komplektācijā paredzētās drošības ierīces – vairogi, pārsegi, turētāji, piespiedēji, satvērēji, bloķētāji u.c. Aizliegts strādāt ar iekārtu, kurai noņemtas ražotāja paredzētās aizsargierīces. Ja aizsargierīces noņemtas, lai iekārtu tīrītu, regulētu vai tml., pirms atsākt darbu ar iekārtu tās jāuzstāda atpakaļ paredzētajā vietā. Aizliegts lietot paštaisītas vai privātas iekārtas un instrumentus. Aizliegts pašrocīgi labot darba aprīkojumu, inventāru un preces (arī sīkus bojājumus), ja tas neietilpst darba pienākumos un darbinieks nav attiecīgi apmācīts vai instruēts. Aizliegts noņemt iekārtai piestiprinātās drošības zīmes vai instrukcijas. Aizliegts patvaļīgi pārveidot iekārtas. Aizliegta jebkuras ķermeņa daļas nokļūšana darbojošos mehānismu kustošo daļu darbības zonā vai tuvu tai, ja tas nav paredzēts lietošanas instrukcijā. Aizliegta mehānismu kustīgo daļu regulēšana to darbības laikā, ja tas nav paredzēts lietošanas instrukcijā. Aizliegts ar rokām bremzēt iekārtu kustošās daļas. Neatstāt bez uzraudzības darbojošas iekārtas un elektroiekārtas, ja tās ir paredzēts darbināt operatora klātbūtnē. Aizliegts laist klāt nepiederošas personas iedarbinātai iekārtai. Pirms jebkuras iekārtas tīrīšanas, apkopes, sastrēguma vai iesprūšanas gadījumā tās obligāti: jāizslēdz, jāsigaida, līdz iekārta ir pilnībā apstājusies, jāatvieno no elektriskās strāvas.

17. Ķīmisko vielu un produktu lietošana

Aizliegts izmantot jebkuru ķīmisko vielu vai produktu pirms nav pilnībā apgūti ražotāja sniegtie lietošanas un drošības noteikumi. Minētos noteikumus jāapgūst no Drošības datu lapas vai informācijas uz iepakojuma. Ja ķīmiskajai vielai vai produktam nav Drošības datu lapa, lietošanas instrukcija vai lietošanas noteikumi uz iepakojuma, lietošanas un drošības noteikumus jāapgūst no tiešā vadītāja vai citas personas, kura nozīmēta šīs informācijas sniegšanai. Darbinieks ir atbildīgs par visām sekām, kuras radušās ķīmisko vielu vai produktu nepareizas lietošanas dēļ. Aizliegts uzsākt darbu ar ķīmisko vielu vai produktu, ja nav pilnīgi skaidri lietošanas paņēmieni un mērķi, kā arī drošības noteikumi. Ķīmiskās vielas vai produktus jāglabā oriģināliepakojumā vai izmantotais iepakojums jāmarķē ar norādēm par tā saturu un drošības nosacījumiem.

18. Obligāto veselības pārbaūžu nodrošināšana

Saskaņā ar normatīvajiem aktiem darba devējs nodrošina obligātu veselības pārbaudi (OVP) tiem nodarbinātajiem, kuru veselības stāvokli ietekmē vai var ietekmēt veselībai kaitīgie darba vides faktori, vai kuriem darbā ir īpaši apstākļi saskaņā ar risku novērtējuma rezultātiem. Darbinieku pienākums ir iziet OVP un iesniegt/atgriezt darba devējam norīkojumu ar ārsta slēdzienu. Izdevumus, kas saistīti ar nodarbināto obligātām veselības pārbaudēm, sedz darba devējs. Izdevumus, kas saistīti ar obligātām veselības pārbaudēm pirms darba tiesisko attiecību uzsākšanas, pēc savstarpējas vienošanās sedz attiecīgā persona no saviem līdzekļiem vai darba devējs.

19. Ugunsdrošības prasības

19.1 Smēķēt tikai šim nolūkam paredzētās vietās.

19.2 Nededzināt sērkokčiņus un neizmantot atklātu uguni restorānu, kafejnīcu telpās, noliktavās.

19.3 Netīrus slaukāmos materiālus savākt šim nolūkam paredzētajās tvertnēs.

19.4 Nepieļaut, ka darba vietās uzkrājas ugunsnedroši materiāli (putekļi, u.tml.).

19.5 Beidzot darbu neatstāt telpās nenovāktus ugunsnedrošus atkritumus vai viegli uzliesmojošus šķidrumus, kā arī elektroiekārtas zem sprieguma.

19.6 Pieejas ugunsdzēsamajam inventāram vienmēr turēt brīvas.

19.7 Ugunsdzēsamo inventāru izmantot tikai ugunsgrēka dzēšanai.

19.8 Neaizkraut, neaizsprostot evakuācijas izejas, koridorus, ejas un kāpņu telpas.

19.9 Nepieļaut elektroiekārtu un to vadu pārkaršanu.

19.10 Degtspējīgus materiālus nenovietot tuvāk par 0,5m no apgaismes ķermeņiem. Nelikt tos uz plītim, virs tām; cepeškrāsnīs.

19.11 Ja pamanīta elektroiekārtas pastiprināta sasilšana, izslēgt to.

19.12 Sekot apkures ierīču un elektroiekārtu stāvoklim un nekavējoties ziņot darba devējam par bojājumiem, kuri var kļūt par ugunsgrēka cēloni.

19.13 Ja atklātas aizdegšanās pazīmes (dūmi, degošas izolācijas smaka u.c.) izslēgt iekārtas un ziņot uzņēmuma vadītājam.

19.14 Ja izcēlies ugunsgrēks, nekavējoties pa tālruni **112** izsaukt ugunsdzēsējus un rīkoties atbilstoši rīcības plānam ugunsgrēka gadījumā.

19.15 Elektroiekārtu aizdegšanās gadījumā dzēšanai izmantot ogļskābās gāzes vai pulvera ugunsdzēsamos aparātus.

20. Darbinieku rīcība avārijas un citos ārkārtējos gadījumos

20.1. Ja radusies cilvēku veselībai un dzīvībai bīstama situācija, nekavējoties pārtraukt darbu, atstāt darbu veikšanas vietu un informēt par to citus darbiniekus. Nekavējoties veikt pasākumus lai nepieļautu darba kolēģu un/vai citu cilvēku iekļūšanu bīstamajā zonā.

20.2. Nekavējoties ziņot par notikušo darba devējam vai atbildīgajam par darba aizsardzību uzņēmumā.

20.3. Nepieciešamības gadījumā ziņot par avāriju attiecīgajiem avārijas dienestiem.

20.4. Līdz avārijas vai glābšanas dienestu ierašanās brīdim rīkoties saskaņā ar darba devēja vai citas atbildīgās amatpersonas norādījumiem.

20.5. Ja bojājumi radušies darba aprīkojumam, nekavējoties pārtraukt darbu un izslēgt darbojošās iekārtas, elektroietaises.

21. Darbinieku rīcība, ja ir noticis nelaimes gadījums vai saslimšana

21.1 Pēkšņas saslimšanas gadījumā, vai ja noticis nelaimes gadījums darbā (trauma), nekavējoties ziņot par notikušo uzņēmuma vadībai un griezties pēc medicīniskās palīdzības ārstniecības iestādē ja tas it iespējams paša spēkiem.

21.2 Ja paša spēkiem līdz ārstniecības iestādei nokļūt nav iespējams, prasīt kādam palīdzību vai pa telefonu izsaukt ātro medicīnisko palīdzību zvanot **113 vai 112**.

22.3 Ja saslimis vai cietis nelaimes gadījumā cits darbinieks: izvērtēt paša un cietušā drošību; pārtraukt dzīvībai bīstamu faktoru iedarbību; nodzēst liesmu, atslēgt elektrību, izslēgt gāzi, glābt cietušo no bīstamās zonas vai veikt citus tūlītējos pasākumus atbilstoši apstākļiem vai instrukcijām; cik ātri vien iespējams, nodrošināt medicīniskās palīdzības izsaukšanu; iespēju un prasmju robežās jācenšas sniegt cietušajam pirmo palīdzību un atvieglot cietušā stāvokli; uzstādīt brīdinājuma zīmes bīstamās vietas norobežošanai vai informēt kolēģus. Līdz izmeklēšanas uzsākšanai, jācenšas pēc iespējas atstāt nelaimes gadījuma vietu neskartu, lai pareizāk noteiktu īstos cēloņus. Cietušais ir atbildīgs par to, lai tiešais vadītājs nekavējoties tiktu informēts par notikušo nelaimes gadījumu. Tiešā vadītāja pienākums ir nekavējoties par nelaimes gadījumu telefoniski informēt darba aizsardzības speciālistu.

22.4. Lai izsauktu ātro medicīnisko palīdzību zvanīt **113 vai 112**.

Sastādīja: darba aizsardzības speciālists _____ S. Naglis

1. pielikums**Smaguma pārnēsāšanas vai pārvietošanas normas sievietēm**

1. Maksimāli pieļaujamā vienā paņēmienā pārvietojamā un paceļamā smaguma norma:

1. 1. veicot pastāvīgu darbu maiņas laikā, - 10 kilogramu;
1. 2. paceļot smagumu vairāk nekā 1,5 m augstumā, - 10 kilogramu;
1. 3. smaguma celšana un pārvietošana, ja darbs tiek veikts pamīšus ar citiem darba veidiem - 15 kilogramu.

2. Smaguma pārvietošanā, izmantojot ratiņus vai konteinerus, pieliktā spēka lielums nedrīkst pārsniegt 15 kilogramu.

3. Maiņas laikā kopējā pieļaujamā smaguma pārnēsāšanas vai pārvietošanas norma nedrīkst pārsniegt 2500 kilogramu.

Smaguma pārnēsāšanas vai pārvietošanas normas jauniešiem

1. Jauniešus vecumā no 16 līdz 18 gadiem nedrīkst iesaistīt ar pastāvīgu smaguma pārnēsāšanu vai pārvietošanu saistīto darbu veidos, kuros pārvietojamais smagums pārsniedz:

- (1) jauniešiem - 10 kilogramu;
- (2) jauniešiem - 4 kilogramus.

2. Normām atbilstoša smaguma pārnēsāšana vai pārvietošana no 16 līdz 18 gadu veciem abu dzimumu jauniešiem tiek atļauta tikai tādos gadījumos, ja tās ir tieši saistītas ar profesionālo darbu un ilgst ne vairāk kā trešdaļu no darba laika.

3. Jauniešus vecumā no 15 līdz 16 gadiem nedrīkst iesaistīt ar pastāvīgu smaguma pārnēsāšanu vai pārvietošanu saistīto darbu veidos, kuros pārvietojamais smagums pārsniedz:

- (1) jauniešiem - 4 kilogramus;
- (2) jauniešiem - 2 kilogramus.

4. Normām (jauniešiem - 4 kilogrami, jauniešiem - 2 kilogrami) atbilstoša smaguma pārnēsāšana vai pārvietošana jauniešiem vecumā no 13 līdz 15 gadiem tiek atļauta tikai izņēmuma gadījumos - ar regulāriem pārtraukumiem darbā un saskaņā ar sanitārās uzraudzības iestāžu norādījumiem.

2. pielikums

Darba vietās lietojamās drošības zīmes

SIGNĀLKRĀSOJUMA NOZĪME

Nr. p. k.	Krāsa	Drošības zīme	Krāsojuma nozīme	Piemērs
1.	Sarkana	—	Stāt! Izslēgt! Avārijas atslēgšanas ierīce Evakuācija	 Nepiederošām personām kustība aizliegta Ugunsdzēsības aparāts
		Aizlieguma zīme	Bīstama darbība, bīstams objekts	
		Ugunsdrošības zīme	Ugunsdzēsības iekārtas un līdzekļi un to atrašanās vietas	
2.	Dzeltena vai dzintara krāsa	Brīdinājuma zīme	Esi uzmanīgs! Ievēro piesardzību! Pārlicinies!	 Bīstami, elektrība
3.	Zila	Rīkojuma zīme	Konkrēta uzvedība vai darbība Lieto individuālās aizsardzības līdzekļus!	 Jālieto dzirdes aizsardzības līdzekļi
4.	Zaļa	Pirmās palīdzības vai evakuācijas izeju un glābšanas papildizeju zīmes	Durvis, izejas, maršruti, iekārtas, ierīces. Nav bīstamības, atgriezties normālā režīmā	 Pārsiešanas līdzekļi
				 Evakuācijas zīmes